

منشور نسل جوان در سیره امام صادق (علیه السلام)

جوانان و نوجوانان در هر جامعه ای گنجینه های سرشاری هستند که اگر مربیان و متولیان برای آنان سرمایه گذاری شایسته انجام دهند و این گروه فعال و پرشور را با رفتار حکیمانه ، تکریم شخصیت و احترام به نیازها ، به اهداف مطلوب و ایده آل خود هدایت نمایند ، علاوه بر این که آنان را از خطر انحراف و تردید در هویت و آسیب های اجتماعی مصونیت بخشیده اند ، قلب های پاک و زلال آنان را به سوی نیکی ها ، زیبایی ها و اخلاق پسندیده رهنمون می شوند و جامعه آینده را از نظر سلامت و حفظ ارزش ها و فرهنگ ، بیمه نموده اند. امام صادق علیه السلام در مورد سرمایه گذاری معنوی برای نسل نو و حفاظت نوجوانان از گروه های منحرف و کج اندیش ، می فرمایند: « نوجوانان خود را با احادیث ما آشنا کنید قبل از این که مرجعه (یکی از گروه های منحرف) بر شما پیشی گیرند. » (1)

ارتباط با نسل جوان

هدایت و تربیت نسل جوان به لحاظ اهمیتی که دارد امروزه بیش از گذشته مورد توجه اندیشمندان و جوامع مختلف قرار گرفته است. جوان دارای خصوصیات عاطفی ، اجتماعی و جسمانی است. حساسیت ، تنوع خصلت های رفتاری ، هیجان های درونی ، علاقه شدید به دوستی با همسالان ، عدم کنترل رفتار ، حب ذات ، الگو پذیری و تقلید ، افتخار به شخصیت و تشخص طلبی و میل به آزادی ، شمه ای از ویژگی های اوست.

با توجه به این ویژگی ها ، شیوه رفتاری امام صادق علیه السلام با جوانان ، و همچنین سخنان و دستور العمل های آن حضرت برای جوانان و برخورد با آنان ، بهترین نسخه شفا بخش و راه گشاست. نگاه های مهربان ، بزرگداشت شخصیت ، توجه به استعداد و صلاحیت آنان ، احترام به نیازهای فردی و اجتماعی ، رفتار محبت آمیز و حکیمانه و سرشار از عاطفه و خلوص ، موجب جذب جوانان به سوی آن حضرت بود.

آن حضرت به سرعت پذیرش سجایای اخلاقی در نوجوانان توجه کرده و به ابوجعفر ؛ مؤمن طاق می فرماید:

« بر تو باد تربیت نوجوانان ، زیرا آنان زودتر از دیگران خوبی ها را می پذیرند. » (2)

در اینجا به ذکر چند نمونه از شیوه ها و راه کارهای عملی برخورد و هدایت جوانان در پرتو گفتار و رفتار صادق آل محمد علیه السلام می پردازیم:

1 - رفتار نیکو و ملایم

نوجوان ، قلبی پاک ، روحی حساس و دلی نازک و عاطفی دارد پس در برخورد با او باید راه نرمی و ملایمت پیش گرفت. نگاه مهربان ، ارزش دادن به شخصیت و رفتار خوش ، بهترین شیوه ارتباط با اوست. محبت ، اظهار علاقه ، صدا کردن با القاب ، عناوین و نام های زیبا او را به سوی مبلغ و مربی جذب می کند و در این حال می توان ارتباط قلبی و عاطفی با او ایجاد کرد ، سخنانش را شنید ، راهنمایی کرد ، لغزش ها را متذکر شد و بالاخره در عالم دوستی که یک ارتباط شدید روحی و عاطفی برقرار است ، می توان صفات زیبا را به او القاء نمود ، نیازهای بسیاری را از او برطرف کرد و او را از آلودگی ها بر حذر داشت ، زیرا گرایش جوان به خوبی ها و زیبایی ها از دیگران بهتر و سریع تر انجام می پذیرد.

امام صادق علیه السلام فرمود: « هر کس سه خصلت را دارا نباشد از ایمان خود سودی نخواهد برد: اول - بردباری ، که جهل نادان را برطرف کند. دوم - پارسائی ، که او را از حرام باز دارد و سوم - رفتار نیکو که با مردم مدارا نماید. » (3)

2 - آگاهی دادن در مسائل دینی

یکی از علل دین گریزی برخی جوانان و نوجوانان ، عدم آگاهی به مسائل دینی است ؛ زیرا انسان طبیعتاً هر چه را نشناسد به سویش نمی رود و افکار و احساسات و حواس خود را به سوی آن معطوف نمی دارد. اما شناخت و آگاهی از خوبی ها و زیبایی ها به ویژه اطلاع از منافع آن ، سریعاً انسان نفع طلب را جذب کرده و آن را در نزد وی ، دوست داشتنی می کند. برای همین اگر جوانان با آثار ، برکات ، احکام و معارف دین آشنا شوند ، فاصله شان با حقایق دینی کم خواهد شد.

امام صادق علیه السلام به بشیر دهان (روغن فروش) فرمود: « از دوستان ما کسی که در دین خود اندیشه و تفقه نکند ارزش ندارد. ای بشیر! اگر یکی از دوستان ما در دین خود تفقه نکند و به مسائل و احکام آن آشنا نباشد ، به دیگران (مخالفین ما) محتاج می شود ، هر گاه به آنها نیاز پیدا کرد آنان او را در خط انحراف و گمراهی قرار می دهند در حالی که خودش نمی داند. » (4)

ضرورت یادگیری احکام دینی در منظر پیشوای ششم آن قدر مهم است که می فرماید: « اگر به جوانی از جوانان شیعه برخورد نمایم که در دین تفقه نمی کند او را تأدیب خواهم کرد. » (5)

3 - شناساندن آسیب های اجتماعی

آشنا نبودن نسل جدید با آفت های اجتماعی ، موجب افت ارزش های اخلاقی ، توفیق دشمنان فرهنگی و رواج خلاف و حرام در میان آنان می باشد. اگر جوانان مسلمان با این آفت ها آشنا باشند و از عواقب بد آن در میان افراد جامعه اطلاع یابند ، بنابر فطرت پاک که خداوند در نهاد ایشان قرار داده از آن آفات فاصله خواهند گرفت و دامن خویش را به چنین آفات اجتماعی ، آلوده نخواهند کرد. صادق آل محمد علیه السلام مواردی از آفت های اجتماعی را چنین فهرست کرده است: « به برادر ایمانی خود ستم ننماید ، او را فریب ندهد ، به او خیانت نکند ، او را کوچک بشمارد ، او را دروغگو بخواند ، به او اف نگوید و اگر به او اف بگوید (غرغر کند) دوستی بین آن دو قطع می شود و اگر به برادر ایمانی اش بگوید تو دشمن من هستی ، یکی از آن دو کافر [باطنی] می شود و اگر برادرش را متهم نماید ، ایمان در قلب او ذوب می شود مانند ذوب شدن نمک در آب. »

4 - ترغیب به دانش افزایی

یک جوان مسلمان باید از علوم روز آگاهی کافی داشته باشد. تخصص در کنار تعهد یک اصل مسلم و تردید ناپذیر در فرهنگ ما است. کسانی در عرصه زندگی به اهداف دلخواه خود می رسند که با شناخت دانش ها و مهارت های عصر خود به قله های سعادت نائل شده و با تعهد و ایمان خویش ، اعتماد افراد جامعه را به خود جلب کنند. از

منظر حضرت صادق علیه السلام ، کسب دانش و مهارت های فنی برای يك جوان ضروری است ، آن حضرت می‌فرماید: « هیچ وقت دوست ندارم یکی از جوانان شما (شیعه) را ببینم مگر اینکه در یکی از دو حال ، شب و روز خود را سپری کند : یا دانا باشد یا یاد گیرنده . » (7)

5 - عادت دادن به حسابرسی

يك تاجر زمانی در کار خود پیشرفت می‌کند که در هر شبانه روز به حساب خود رسیدگی کرده و سود و زیان معاملات خویش را بداند در غیر این صورت بعد از مدت کوتاهی سرمایه و هستی خود را از دست خواهد داد. جوانی ، يك سرمایه و فرصت بسیار عالی برای هر شخص است . اگر جوانی به حساب عمر خود رسیدگی نکند و نداند که در مقابل عمر خویش چه چیزی به دست آورده است ، در آینده ای نه چندان دور سرمایه ی معنوی خویش را به باد فنا خواهد داد. اما اگر به حساب روزانه اش برسد و ببیند که در مقابل هر روز از دست رفته ، يك قدم به سوی کمال برداشته ، مسلماً خوشحال شده و آن را تکرار می کند و در مقابل انحطاط فکری و اخلاقی غمگین گشته و سعی در جبران آن داشته باشد ، بدیهی است که رو به سوی رشد و ترقی خواهد نهاد . امام صادق علیه السلام به این جندب که جوانی فعال ، پرشور و با ایمان بود می فرماید: « ای پسر جندب! هر مسلمانی که ما را می‌شناسد شایسته است که رفتار و کردار خود را در هر شبانه روز برخود عرضه دارد و حسابگر نفس خویش باشد تا اگر کار نیکی در آن‌ها دید ، بر آن بیفزاید و اگر کار بدی در اعمال خود مشاهده نمود ، از آن‌ها توبه کند ، تا در روز قیامت دچار ذلت و حقارت نشود. » (8)

6 - تعدیل حس دوست‌خواهی

انسان با انس به دوستانش احساس مسرت و لذت می‌کند. او در همنشینی با رفیق شفیق ، نشاط و نیرو می‌گیرد و این يك نیاز طبیعی اوست که باید نسبت به آن ارضاء شود. يك جوان در اثر این حس ، به سمت دوستان و همفکران خود کشیده می‌شود ، او عاشق رفاقت است و دنبال ارتباط با هم سن و سالان خود می‌باشد. از طرف دیگر بر اثر غلبه احساسات و شور و شوق جوانی و نبختگی نگرش عقلانی ، ممکن است در دام دوستان ناباب بیفتد. از این رو در انتخاب يك دوست ممکن است دچار مشکلات گردد . امام جعفر صادق علیه السلام دقیقاً روی همین نکته و به جوانان چنین رهنمود می‌دهد: « دوستان سه دسته هستند: 1- کسی که مانند غذا در هر زمان به او نیاز هست و او دوست عاقل است. 2- کسی که [برای انسان] مانند بیماری و درد [رنج آور] است، او دوست احمق [و نادان] است و 3- کسی که وجودش برای فرد همانند داروی حیات بخش است ، که او رفیق روشن بین [و اهل تفکر] است.» (9)

7 - ضرورت ازدواج

هر جوانی فطرتاً نیازمند ازدواج است و باید به این نیاز خدادادی و طبیعی خود از طریق مشروع پاسخ دهد . اما بعضی جوانان با بهانه فرار دادن بعضی مشکلات و سختی‌ها از این سنت الهی روی بر تافته و خود را در دام نفس شیطانی گرفتار می‌کنند. به آنان باید توجه داده شود که این پیمان مقدس در میان تمام ملت‌ها وجود داشته و محبوب ترین بنیان نزد خداوند متعال است. با ازدواج ، شخصیت و ایمان دو جوان کامل می‌شود. صادق آل محمد علیه السلام فرمود: «من تزوج احرز نصف دینه فلیتق الله فی النصف الآخر؛ (13) کسی که ازدواج کند نصف دینش را حفظ کرده است ، پس باید در نصف دیگریش تقوای الهی پیشه کند.» (10)

و در حدیث دیگری آن حضرت به جوانان چنین پیام داد: « دو رکعت نماز فرد متاهل بر 70 رکعت ، نماز فرد مجرد برتری دارد.» (11)

8 - تشویق به نماز

بر اساس متون دینی ما ، نماز عامل کمال انسان و حافظ او از آلودگی‌ها و صفات مذموم و ناپسند است. همچنین این رفتار معنوی تاثیر بسزایی در بیدار کردن روح نظم و حفظ نظام انسان دارد . نماز ، تسلی بخش و آرامش بخش دل‌های مضطرب در انسان‌های خسته و نگران است. نماز شاخص رهروان راه خدا و بهترین وسیله ارتباط صمیمانه رب العالمین است. « [روز قیامت] اولین چیزی که از بنده محاسبه می‌شود نماز است. اگر از او نماز پذیرفته شد ، سایر اعمالش پذیرفته می‌شود اما اگر نماز او رد شد سایر اعمال [تیک] او نیز رد خواهد شد.» (12)

آن حضرت در مورد زیان‌هایی که در اثر دوری از نماز برای انسان رخ می‌دهد به این جندب فرمود: « وای بر آن‌ها که از نماز غفلت کنند ، در خلوت بخوابند و خدا و آیاتش را در دوران ضعف دین استهزاء کنند ، آنان کسانی هستند که در آخرت بهره ندرند و خدا در روز قیامت با آنان سخن نخواهد گفت ، آنان را تیرنه نخواهد کرد و عذاب دردناک برای آن‌هاست.» (13)

پی‌نوشت‌ها:

(1) التهذیب، ج 8، ص 111.

(2) الکافی، ج 8، ص 93.

(3) بحارالانوار، ج 75، ص 237.

(4) منیه المرید، ص 375؛ اصول کافی ج 1، ص 25.

(5) بحار الانوار، ج 1، ص 214.

(6) وسائل الشیعه، ج 12، ص 208.

(7) امالی طوسی، ص 303.

(8) تحف العقول، ص 301.

(9) بحارالانوار، ج 75، ص 237.

(10) همان، ج 100، ص 219.

(11) روضة الواعظین، ج 2، ص 374.

(12) من لا یحضره الفقیه، ج 1، ص 208.

(13) تحف العقول، ص 302.

الشیعه